



ST. HANSHAUGEN HISTORIELAG

Medlemsblad for historielaget som omfatter bydel St. Hanshaugen

Nr 1 • 2020 | ÅRGANG 1



Panorama fra St. Hanshaugen, 1900 – Foto: Væring, Ole Martin Peder / Oslo Museum

Leder:

Liv Dietrichs
Vallegata 4, 0454 Oslo
Tlf 416 48 887

Nestleder:

Bjørn Bjerkeskaug
Akersbakken 35 B, 0172 Oslo
Tlf 479 00 555

Kasserer:

Tor Grødum
Vallegata 4, 0454 Oslo
Tlf 913 70 838

Sekretær:

Karin Lund
Sognsveien 4 Boks 6, 0451 Oslo
Tlf 482 13 225

Styremedlem:

Anne Olaisen
Ullevålsveien 58 A, 0454 Oslo
Tlf 994 42 996

Vararepresentanter:

Hans M. Borchgrevink
Sofiesgate 74, 0454 Oslo
Tlf 970 46 407

Anne K. Vik
Kingsgate 17, 0457 Oslo
Tlf 992 26 643

Valgkomité:

Bodil Glad
Anton Schjøttsgate 11, 0454 Oslo
Tlf 909 63 141

Inger M. Dugstad
Anton Schjøttsgate 18, 0454 Oslo
Tlf 971 84 542

Innholdsfortegnelse

Nytt fra leder	1
Gjetemyrsveien	3
Hallingsgate 5	15
Skolehagen – fra bondejordet til Geitmyra ...	23
Oslo Byleksikon og Oslo Bykart på nett.	32

Mailadresse:

post@sthanshaugenhistorielag.no
Nettside:
www.sthanshaugenhistorielag.no

Bankkontonr:

1503 69 75234 (DNB)
Vipps: 534091

Org.nr:

915 547 982
Grasrotandel:
915 547 982

Bli medlem:

Betal 150 kr til bankkontonummeret
eller via Vipps, merk med ditt navn og send
mail med navn, adresse, mailadresse og
telefonnummer til kasserer:

tor.grodum@gmail.com

*Utgitt av St. Hanshaugen historielag, Oslo 2020
Design: Elisabeth Vold Bjone
Trykk: Renaissance Media
Satt med Palatino 11,5/14
og trykt på 150 g Maxi Offset/Edixion
Redaktør: Liv Dietrichs*

Nytt fra leder

Der er nå fem år siden vi fikk etablert St. Hanshaugen historielag. Og endelig lager vi nå vårt første medlemsblad. Vandringerne, foredragene og medlemsmøtene våre har gitt oss mange fine stunder. Vi har også fått kunnskap om bydelen som vi ønsker å dele med hverandre og bevare for ettertiden. Det kan vi bruke dette bladet til.

I år ble årsmøtet og vårens vandringer avlyst p.g.a. koronapandemien. Den er ikke over, men vi får håpe at vi denne høsten igjen kan møtes til vandringer.

Det vanskeligste blir nok å få arrangert innemøter. I fem år har vi kunnet være i Sr. Hanshaugen seniorsenter uten å betale leie. Nå må vi finne et større lokale, og sannsynligvis må vi betale leie.

Vi står foran store forandringer i bydelen vår, saker vi gjerne vil engasjere oss i. Og vi vet at dere, våre medlemmer, er glad i bydelen og vil delta i det som skjer. Her er noen viktige saker vi skal følge med på:

– NRK tomta er solgt til Ferd Eiendom. Nå skal eiendommen

reguleres. Muligheter og konsekvenser skal utredes. Medvirkning og involvering blir mulig. Dette skal foregå i perioden august-oktober 2020.

– Lovisenbergområdet har et utarbeidet planforslag (1. februar 2019). Nå avventer PBE oppdatert planforslag fra utbygger. Det vil bli behandlet og sendt videre til Byrådsavdeling for byutvikling mot slutten av 2020.

Vi søkte bydelen om frivillighetsmidler for å finansiere trykking av dette bladet, og bydelsutvalget støttet søknaden. Det er vi takknemlig for.

Vi har hatt gode hjelpere til å skrive, lese korrektur og til å ta bilder.

Elisabeth Vold Bjone har tatt seg av oppsett og klargjøring for trykk. Det hadde vi aldri klart selv.

Liv Dietrichs.



Løkkeberg, byens eldste stående løkkebygning. Foto: Helge Høifødt

28 august 2019 guidet Lars Roede oss fra Tannlegehøgskolen til Knud Knudsens plass. Han har gitt oss følgende artikkel med utgangspunkt i manuskriptet til denne vandringsen. Gå gjerne denne turen med Lars Roedes tekst som veieviser.

GJETEMYRSVEIEN

VED LARS ROEDE.

Gjetemyren – løkken inne på Nordre Gravlund (Tåsenveien 2) – har gitt navn til veien vi skal gå. En av bymarkens største løkker, i 1600-årene tildelt borgermester Johan Bergman som belønning for hans gode embetsførsel. Senere ble den avgitt til Ullevål gård. Bymarken var en allmenning som grunnleggeren Christian IV forærte byen i 1629, som *takmark* hvor borgerne kunne drive litt landbruk til egen husholdning. Den omfattet gårdene Aker, Valle, Stein, Vøyen og deler av Lindern. Skillebekken var grense mot Frogner i vest, Akerselven mot øst. Her kunne bygårdene disponere løkker til låns, etter husholdningens behov. De fleste bygårder var gårdsbruk i miniatyr, de fleste med en eller flere kyr, ofte griser

og høns og gjess, og vognmenn og rikfolk hold hester. Disse skulle ha beite og vinterfôr.



Gjetemyren. Foto: Helge Høifødt

Hovedbygningen ble oppført i 1755 for Johan Carlsen, overtatt i 1821 av Johan Fredrik Biermann, som drev brenneri her. Løkken ble i 1884 kjøpt av Kristiania kommune, som anla Nordre Gravlund her. Huset ble fredet i 1924 – et merkelig hus med gammeldags

trapp i svalgang mot tunet, men detaljer i barokk stil. Nå et matkultursenter drevet som stiftelse av Andreas Viestad. På gården ligger også en skolehage.

Veien ble opparbeidet i 1850-årene som grense for det arealet som ble park. Kommunen solgte byggetomter på østsiden av veien.

På hjørnet ved Kirkeveien står grensestein nr. 70 mellom Kristiania og Aker, fra byutvidelsen i 1878. Den er merket med krone og nummer, og med en K på Kristianas side og en A på Akers side.

69–71

Tannlegehøyskolen oppført 1925–26, arkitekt Th. Chr. Hauff. Nybygg fra 1968, avdeling for oral kirurgi og medisin. Mosaikk av Finn Christensen.

68–66–64–62 (og 76–70)

Lindern haveby. Arkitektene var Henry Coll (som også har tegnet Litteraturhuset, tidligere Oslo lærerskole), sammen med Ferdinand Linthoe og Harald Hals, senere reguleringsjef. 25 boligblokker med 525 leiligheter sto ferdig i 1920. Havebyen består av karré-

bebyggelse rundt storkvartaler med åpne rekreasjons- og lekearealer bak husrekkene. Inspirator for denne byggemåten var den østerrikske arkitekten Camillo Sitte (1843–1903).



Lindern Haveby, kommunale leiegårder, kvartal inntil Fages gate (venstre) og Geitmyrsveien. Arkitekt Harald Hals, 1917. Foto: O.V, eie: Oslo byarkiv.

67

Løkken Løkkeberg, nr. 178 på Bymarken. Kjøpt 1746 av prokurator Mathias Stub, byens førte politimester, som oppførte huset. Mye av arealet ble frasolgt i 1877 til Christiania Selvbyggerlag. Sebelows stiftelse drev barnehage i hovedhuset. Oslo kommune kjøpte eiendommen for å oppføre sykehjem for Markus menighet. Da jeg fikk innkallingen til denne vandringen fra Liv, lærte jeg at



Veslehjemmet på Løkkeberg, ca. 1912–1915 Foto: graf Mittet & Co A.S. Eie: Oslo Museum.

Odd Fellow-ordenen drev et hjem for barn med medfødt syfilis i huset fra 1912. Det har en innholdsrik historie. For å arrondere tomten ble løkkehuset flyttet internt på tomten rundt 1970.

Løkkeberg barnehage ble oppført 1930 av arkitektene Morgenstierne og Eide, et murhus i to etasjer. Markushjemmet ble oppført 1969 i 4 etasjer, senere overtatt av Ullevål sykehus.

65–63–61–59

Småhus for Christiania Selvbyggerforening, oppført i 1880-årene. Arkitekten var Oscar Hoff (1875–

1942), som er best kjent for å ha regulert Ullevål hageby og tegnet krematoriene Vestre gravlund. I 1906 foreslo han å bygge Rådhuset i Pipervika, litt østenfor den tomten som ble valgt i 1918.



Geitmyrsveien 61, oppført av Christiania Selvbyggerforening, Foto: Helge Høifødt

Lovisenberggaten.

Lovisenberg løkke på Bymarken har navn etter fru Lovise Bautlen, gift med fargeren som var eier i 1790-årene. I 1853 ble den kjøpt av banksjef Fritz Heinrich Frølich (1807–1877). Han kjøpte også løkken Koengen og anla Frølichbyen der – den kommer vi tilbake til. Han utvidet hovedhuset og anla parken. Huset ble gitt til Frølichs kone Elisabeth Christine Wiborg (1808–1902) som overraskelse til hennes fødselsdag. De drev utstrakt landbruk på eiendommen.



*Frølichs løkkehus Lovisenberg.
Foto: Helge Høifødt*

Fritz Heinrich Frølich

Vi må si mer om denne vidløftige mannen, som kom fra Danmark og ble sendt til morbroren i Christiania i 1823 for å bli handelsmann. Og det ble han til gagns. I 1835 fikk han handelsborgerskap

og drev i smått med agenturer. Men i 1844 kjøpte han Kirkegaten 34 og drev håndverksmessig storproduksjon av mye rart – fra såpe til fyrstikker. Gården brant i den store bybrannen i 1858. Da flyttet han og familien til Lovisenberg. Han ekspanderte videre, drev kruttfabrikk ved Brevik, som eksploderte i 1870 og ble til Kruttverket ved Ljan. Han startet også en fabrikk for treolje, tjære og trekull i Kongsberg, og investerte i fiskebruk i Lofoten. Ved folketellingen i 1865 var han banksjef i Kreditkassen, med bolig i Gjetemyrsveien. Han var medstifter av banken i 1848 og var banksjef til han døde. Fra 1843 var han medlem av representantskapet i Christiania, og der tok han initiativet til å anlegge park på Sankthanshaugen.

I 1885 ble Lovisenbergløkken solgt til Diakonissehuset, og sykehuset ble innviet i 1888. Nybygg 1924–28 ved arkitekt Hans Backer Fürst, senere utvidet.

Lovisenberg kirke fra 1912 er en nyromansk teglbasilika, tegnet av arkitekt Harald Aars. Kirkens særpreg er tårnet, oppført på nord-

siden av midtskipet, i forlengelsen av sideskipet, men med fasade i flukt med skipets.

48–46–44

Deler av Frølichbyen, tegnet av arkitekt og stadskonduktør Georg Andreas Bull i 1870.

Frølichbyen har adresser til Anton Schjøths gate og Banksjef Frølichs gate, oppkalt etter Fritz Heinrich Frølich (1807–77) og redaktør Anton Schjøth. Den består av småhus ment for fattigfolk, murt av soltørket leire og pusset. De ble dyrere enn planlagt, og derfor ikke bebodd av arbeidere. Bare deler av planen ble fullført.



Frølichbyen, Anton Schjøths gate 1-5 til høyre. Foto: Helge Høifødt.

45

Villa oppført 1919 for Olaf Isachsen, tegnet av arkitekt Arnstein Arneberg. Senere Cathinka Guldbergs barnehjem. Nå Hospice Lovisenberg. Tilbygg fra 2004 av arkitekt Petter Bogen. Var byggherren kanskje direktør for UDIS, konfeksjonsfabrikken Udnæs og Isachsen? Den ble fusjonert bort i 1971.

Skrenten østenfor ned mot Ila-området oppsto da en naturlig diabas-gang ble minert ut for å skaffe gatestein (grønnstein) til byen midt på 1800-tallet. Lignende diabasganger er «Dragehullene» i Akersberget og Wergelandsgrøtten.

35

Oslo guttehem, arkitekt Harald Olsen 1881.

St. Hanshaugen

Denne fjellryggen var udyrkbare grunn på Bymarken, derfor ble den aldri privatisert. Den var i 1795 ekserserplass for borgerbevæpningen. Den ble kalt Mærrahaugen fordi den ble brukt til å henlegge hestekadavre, og den var også gjødseldeponi og søp-

pelplass. Haugen fikk navnet da folk begynte å samles og tenne sankthansbål rundt 1840. Parken ble opparbeidet av kommunen fra 1875, med det foretaksomme formannskapsmedlemmet Fritz H. Frølich som initiativtaker. Teksten til et kart over St. Hanshaugen fra 1884 (Historisk atlas) forteller at:

«Tidligere i 50-årene var en del Lærke- og Birketræer bleven plantet paa Haugens nordvestre Side – formentlig ved en Privatmands Initiativ – og hvortil Kommunen i nogle Aar vides at have bidraget med Kr. 400 aarlig. Forøvrigt var St. Hanshaugen en Ødemark uden nogensomhelst Vegetation». Privatmannen som nevnes var nettopp banksjef Frølich på Lovisenberg. Selskapet for Christiania Byes Vel bidro etter hvert også til beplantningen.

Vannreservoaret ble oppført fra 1872 til 1875 med oppsynsmannsbolig og tårn for værvarsling på haugens høyeste punkt, 83 moh. Dammen var 47 meter lang og 31,3 meter bred og 6,3 meter dyp. Da regner vi raskt ut at det rommet 9200 m³ vann. Pris: 146 000 kroner. Hit førte vannledninger fra Mari-

dalsvannet og Sognsvann, 102 km lange.

Reservoaret var et trykkreduksjonsbasseng som regulerte vanntrykket i ledningene til Vestkanten. Et tilsvarende reservoar for Østkanten ble anlagt i Kampens Park. Oppsynsmannen signaliserte daglig værvarsler fra tårnet. En trekant i spiret varslet pent vær, en firkant regnvær, og kombinasjonen varslet utrygt vær eller oppklarning.

Ved tårnhuset ligger skulpturen «løvinne med unger» fra 1891, en gave fra ingeniør Michael Eger i New York til hjembyen. Nedenfor bassenget ligger Festplassen fra 1880-årene, med musikkpaviljong og skulpturgruppen «Musikanter» av Arne Vinje Gunnerud, 1970.

Geitemyrsveien videre

33 D

Bygningen her ble revet etter brann 1989 – Gamle Aker sykehjem og aldershjem fra 1917, tegnet av arkitekt Halfdan Berle.

33

Nikolailøkken eller Voldeløkken. Huset i tidlig sveitserstil skal ifølge

byleksikon være fra 1836, men kanskje ikke fullt så tidlig. Løkken fikk sitt

nåværende navn fordi kommunen solgte den til høker Nicolaisen i 1843, og det er sannsynlig at det var han som oppførte huset. Løkken tilhørte senere stadig nye eiere – grosserer og rittmester Jacob Meyer (han med Meyerløkka), rittmester Peder Egeberg, og skolebestyrer Fredrik Gjertsen (med skole på St. Olavs plass.) Eieren i 1890-årene var Johan Staxrud fra Gran, som bestyrte kommunens leiegårder, og etter ham vognmann Hans Christianen.

Huset har usedvanlig langt takut-spring. Uthusene er gamle. Løkken ligger ved en skrent ned mot Ilastrøket, en forkastning som var opphav til en gang med vulkans diabas. Også her var det trolig et steinbrudd for gatestein.



Voldeløkken eller Nicolailøkken og uthuset som ligger ved skrenten ned mot Ewald Ryghs gate 16. Foto: Helge Høifødt

Bjørnehuset

heter feilaktig det, for det var et overvintringssted for svaner, ikke bolig for bjørner. Men det har vært bjørn og andre dyr i menasjeri på haugen. Bjørnene ble slaktet i 1917. Trehuset leies nå ut til møter og selskapelighet.



Nr. 31 B, frittliggende leiegård 1897. Foto: Helge Høifødt

31 A og B

Leiegårder fra 1897, arkitekter Kristen Rivertz og Carl Michalsen.

29

Villa fra 1906. Arkitekten var Emil von Trepka, som for det meste tegnet villaer.

27 B

Ved dette huset ligger en «snublestein» til minne om Ernst Sigmund Bernstein (1922–1943), en av jødene som ble deportert i 1942 og drept i Auschwitz.

25 B

Toetasjes murvilla for formann Lars Olsen hos Conrad Langaard. Ombygget av arkitekt Ludvig Zappfe 1891.

23

Murvilla fra 1891.

19

Det ankerske waisenhus fra 1882 er tegnet av arkitekt A.J. Olsen. Waisenhuset ble opprettet i 1778 av Bernt og Mathia Anker for å oppdra barn i alderen 7–13 år til de fylte 16. Det lå først i en løkke ved Grensen, men stiftelsen gikk

konkurs i 1822 og måtte innstille. Virksomheten ble gjenopptatt i 1848 i Akersveien 31.

Da Vår Frelzers Gravlund ble utvidet i 1881, flyttet Waisenhuset til Geitmyrsveien 19, i en bygning oppført i 1882 ved arkitekt A.J. Olsen.



Det Ankerske Waisenhus, 1882, Brandts gate til høyre. Foto: Helge Høifødt.

17 og 15

To bygårder fra 1888.

11–13

Studiehjem for unge piker. Etablert 1916 av professor Kristine Bonnevie og finansiert av Christine Nygaard, født Wiel, gift med Aschehougs direktør. Begge var ivrige kvinnesakskvinner. De opprettet en stiftelse med formål «å skaffe kvinner under utdannede gode og rimelige boforhold med mulighet for arbeid og sam-

vær i et tverrfaglig miljø». Pensjonatet ble etablert i en leiegård fra 1896. Bonnevie etablerte også Studenterhuset i Schultz gate i 1923 og tok initiativet til å opprette studentkantin Aulakjelleren under Domus Media.

På tomten lå fra 1871 en murvilla oppført for juristen Fredrik Peter Brandt i 1 og 2 etasjer, som sønnen Johan Brandt bygget om og utvidet til 3 etasjer i 1896. Familien eide Brandts løkke, som har gitt navn til Brandts gate litt lenger nede på St. Hanshaugen. Stiftelsen kjøpte og dannet AS Gjete-

myrsveien 11–3 i 1916 og lot Norges første kvinnelige arkitekt Lilla Hansen (1872–1962) ominnrede husets øverste etasjer til hybler og felles lokaler. Hun tegnet også alle møblene. På folkemunne kaltes dette hjemmet «Dydens hvile».

Hasselbakken

Her på St. Hanshaugen lå to restauranter oppført 1890–1896, ved dragestilens fremste arkitekt, kommunearkitekt Holm Munthe. Den ene brant 1936 og den andre ble da revet. Det er nå planer om å gjenreise en av dem, kanskje begge.



Restaurant Hasselbakken på St. Hanshaugen som lå omtrent der trappene fra dagens uteservering til lekeplassen går. Foto: Væring, Olaf Martin Peder/ Oslo Museum



Et godt bevart sveitserhus, løkken Høien fra 1853. I bakgrunnen kuppelen på Markus kirke. Foto: Fritz Holland 1937. Eie: Oslo Museum.

Keiser Wilhelm fikk Holm Munthe til å tegne en nesten identisk paviljong på Matrosenstation Kongsnæs ved Potsdam etter besøket i Kristiania i 1890. Anlegget ble nesten utradert under krigen, men ett hus overlevde, og nå blir alt gjenreist. Jeg har personlig laget arbeidstegningene til portalen foran Kongsnæs. Holm Munthe tegnet også et jaktslott med tilhørende stavkirke for keiseren i Rominten i Øst-Preussen, men det ble bombet og brent da den røde armé rykket frem i 1944–45.

I nærheten sitter Peter Christen Asbjørnsen – en sittende skulptur av Brynjulf Bergslien fra 1891.

Geitemyrsveien videre:

9

Leiegård fra 1917, arkitekt Opsahl

7 E

Boligblokk fra ca. 1925, tegnet av arkitekt Harald Aars.

7 D

Gamle Aker menighetshus fra 1926, ved arkitekt Harald Petersen.

7, 7 B, 5 og 3

Leiegårder ca. 1925. Arkitekt Harald Aars.



St. Hansplassen, ca. 1935. Fra 1962 med navnet Knud Knudsens plass. Geitemyrsveien 1-7. Eie Oslo Museum.

Knud Knudsens plass

er oppkalt 1962 etter språkreformatoren (1812–1895), riksmålets far og indirekte også bokmålets far. Rettskrivningen av 1907 er hans posthume verk.

Markus kirke, Schwensens gate 15, ble innviet 1927. En av to kirker som ikke er frittliggende, men inngår i en husrekke. Stilmessig har den elementer av både nordisk nybarokk og nyklassisisme. Arkitekten var Sverre Knudsen. Kirken har inngang også fra Ullevålsveien.

Schwensens gate 11, «Høien», er utskilt fra løkken Frydenlund. Løkkehus i sveitserstil oppført ca. 1853 for grosserer Thomas Sewell. Huset fikk i 1868 to trappehus tegnet av arkitekt J.F. Lühr. Det ble i 1859 kjøpt av Haaken Christian Mathiesen (1827–1913), som drev familiens skogeierdommer, Mathiesen Eidsvold Værk. Kommunen kjøpte huset i 1900. Det har huset en barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk. Nå bruker Melkeveien barnehage huset. Dette er et enestående velbevart

hus i tidlig sveitserstil, og det for-
tjener faktisk å kalles «sveitsisk»,
fordi den rike detaljeringen og det
side takutstikket har forbilder fra
Sveits. Det er mulig at den tysk-
fødte arkitekten Heinrich Ernst
Schirmer var mester for dette hu-
set.

Schröder

Opprinnelig Oslo Arbeidersam-
funds avholdskafé i Torggata 14,

fra 1925 til 1954 drevet av restau-
rør Hans Schröder – med ølser-
vering. Da det nye Folkets Hus
skulle oppføres ble den i 1954 flyt-
tet til Waldemar Thranes gate 8.
Veggmalerier fra 1926 av Sigurd
Fosnes ble med på flyttelasset –
motiver fra Akersbakken, Berg-
fjeringen, Torggata, Youngstor-
get, Enerhaugen og Telthusbakken.
Dette er Jo Nesbøs og Harry Ho-
les stamsted.



*Noe må være som det var. Restaurant Schröder, 2016, med maleri av trappen fra
Rostedsgate til Damstredet. Foto: Helge Høifødt*

*8. oktober 2019 besøkte vi Hallingsgate 5.
Ståle Jahren viste oss rundt og fortalte, godt hjulpet av Nina.
Ståles familie har bodd her siden 1916.
Ståle og Nina bodde i flere år her med familien sin.*

HALLINGSGATE 5

FORTALT AV STÅLE JAHREN

Hallingsgate 5 har hatt 2 navn og
3 adresser. Huset var hovedbyg-
ningen på Ole Jacob Brochs løkke,
Oleløkken, (Fagerheim). Løkka
ble også kalt Dahlsløkken etter ei-
eren før Broch, Ole Christoffersen
Dahl.

Tidligere adresser har vært
Ullevålsveien 25 og Ullevålsveien
35. Nå Hallingsgate 5.

Fra Ullevålsveien er det en
gjennomgang til eiendommen
Hallingsgate 5.

Der gikk det en allé, 60 m lang,
opp til huset. Det var en flott allé
med lønnetrær på begge sider. De
siste trærne ble tatt for tre – fire år
siden.

Huset er bygd i 1848 – 1850. Det
har stående panel, og for at det
ikke skulle virke så høyt la de to
border horisontalt, for å få tak-

høyden litt ned visuelt. Det finnes
et par andre hus bak slottet som
er bygd i samme stil. Det er sveit-
serstil. Huset står på gul liste. De
kan ikke forandre noe utvendig,
men innvendig har de forandret
mye både i første og andre etasje.



*Hallingsgate sett fra siden som vender
mot Ullevålsveien,
Foto Liv D. 2019*

I begynnelsen var det tjenestefolk i tredje etasje og leietakere i første etasje, men etterhvert overtok familien hele huset.

Det har jeg og mine fettere og kusiner fått god bruk for. Vi kunne jo bare flytte inn hit når vi skulle studere – til en billig penge.



*Uthus og garasjer – Hallingsgate 5.
Foto Liv D. 2019.*

Her er det gamle vedskjulet og staller med høyloftet over.

Garasjene nederst bygde bestefaren min på sine gamle dager for at kona hans skulle ha noe å leve av etterpå. Han begynte å bli gammel, og det skjønte han sjøl.

De forfaller ganske mye nå, men vi kan ikke gjøre noe med det lenger.

På tvers nederst skal det bygges et hus på 5 etasjer. Da skal de

nederste garasjene rives. De har ingen arkitektonisk verdi.

Bestefar flyttet hit i 1916. Moren min og brødrene og søstrene hennes ble fordelt på Ila og Møllergata skole. Da var Ila helt ny. Det var en av de største skolene i Skandinavia.

Barna måtte melke kuene før de gikk på skole

Før kunne vi se helt til slottet og Ekebergåsen. Nedenfor huset var det bare jorder helt ned til Bislettbekken. Det var litt bebyggelse der Rikshospitalet var. Ved Dalerhaugeten var det også noe bebyggelse

Nedover her hadde Broch sin gamle kålåker. Han fikk en del premier for kålen sin i de konkurransene de hadde den gangen.



*Hallings gate 5 (tidligere Ullevålsveien)
Foto Holmsen, Johannes Markus – 1912.
Eie: Oslo Museum*



*Knivstikkergangen, plankegjerd,
Fotograf ukjent person, 1912 – 1914.
Eie: Oslo Museum.*

Nederst går gaten som heter Stensberggata nå. Da het den Knivstikkergangen. Grunnen til det må jo ha vært en eller annen episode som ga den navnet.

Muttern fortalte meg at de var redde når de gikk der. Det var høye gjerd på begge sider. Det var veldig gjormete og med noen trefortau som de kunne løpe på – og det gjorde de. Særlig om kvelden var det ingen som likte seg der.

Nedenfor lå Stensberg gård. Den måtte rives eller flyttes, fordi Rikshospitalet skulle ha eiendommen.

Thorvald Meyer og Jacob Meyer bodde der. Jacob Meyer bygde Stensberg gård. Området nedenfor heter Meyerløkka.

Stensberg gård ble tatt ned sten for sten og fraktet ut til Bygdøy ved siden av Sjøfartsmuseet. Der ble den oppført. Hvis dere kom-



Hallingsgate 5 mot Hallingsgate. Foto Liv D. 2019

mer dit kan dere se en lang hvit bygning med et stort 1700-talls tak, det er gamle Stensberg gård. Det er ganske imponerende at de tok seg bryet med det. Men de hadde jo god råd, så de gjorde vel det de ville.

På den siden av huset som vender mot Hallingsgate er det en ekstra utgang, og et uthus.

Dette her ser dere ikke på noen gamle bilder, for denne døra her ble laget av en av mine onkler, den eldste broren til moren min.

Han var kjemiker og drev og eksperimenterte med forskjellige ting – blant annet sprengstoff. Han skjønte etter hvert at hvis han ikke hadde en fluktvei var han ille ute. Så da skar han ut en dør og satte opp den for å komme seg fort ut hvis det gikk gærent.

Huset i hjørnet satte min bestefar opp i 1920. Der var det et bilverksted, for at enken skulle ha noe å leve av.

Der det huset ligger har spekulanter søkt om å få bygge et hus som var så stort som husene like



Hallingsgate 5, Oleløkken. Foto Helge Høifødt.

ved, med samme høyde. De skulle ha 7 etasjer der.

Byantikvaren var inne i denne saken og det ble store diskusjoner mellom byantikvaren og spekulantene. Først var det bare verneverdig, men byantikvaren ble så lei av de folka som hele tiden ville rive det, så han fredet det. Så nå er det fredet. Nå kan ingen røre det.

Her står vi på noen garasjer som har plass til 4 biler. Nedover her lå kirsebær- og eplehagen til bestefar. Da var det ikke så bratt her. Det gikk en skråning helt ned.

Vi akte nedover her. Vi hadde rattkjelker. Vi starta oppe ved Waldemar Thranes gate. Det kunne være sju kjelker om gangen.

Full fart nedover, runda Stensberggata og videre nedover. Vi kom helt til Holbergs plass og som oftest møtte vi ikke en bil – så det var relativt trygt da. Det var litt av en opplevelse.

Dette området ble etter hvert kalt Professorbyen. Grunnen til det var at de hadde fått et universitet nede ved Karl Johan. Da måtte de nødvendigvis ha noen professo-

rer som skulle jobbe, og de ville ha gangavstand til jobben sin. De gikk og snuste på området her for å se om det var noe passende sted å slå seg ned, og det fant de. Det var ganske mange professorer som bodde akkurat i dette området her.

Det er klart at gangavstand er bedre enn å dra ut med hest og vogn. Da måtte de ha sendt kussen hjem igjen og hentes senere. Det er bare ti minutter å gå til Karl Johan herfra.

Alfred Nilson.

Min bestefar, Alfred Nilson, var svensk bergingeniør. Men det var dårlige tider i Sverige, så han bestemte seg for å reise til Island for å finne gull. Der har vel ingen sett noe gull!

Så han dro til Svalbard for å finne gull, og fant ikke noe gull der heller, men han fant kull. Og i år 1900 skjerpet han et stort område som viste seg å være drivverdig. Så slo han ned fire stolper og sa at dette her er mitt.

Så gikk han og registrerte, og startet en kullgruve der som folk jobbet i helt fram til 1920. Han tjente gode penger på det, mens

han bodde i Tønsberg og drev med hvalfangst og trankoking og sånne ting.

I 1916 kom de hit. Da hadde mormoren min lyst på livet i byen og fikk han med på det. Og det var jo bra for oss. Hun var 34 år yngre enn han og de hadde 7 barn. Han bygde både garasje og bilverksted til utleie for at hun og familien skulle ha noe å leve av. Da ungdommen flyttet ut drev hun huset som pensjonat.



Ole Jacob Broch.

Dette var Ole Jacob Brochs eiendom. Det sies at han var en av de mest populære på den tiden. Det er utrolig hva han har drevet med.

Han ble født i Fredrikstad i 1818, ble student i 1835, universitetsstipendiat i 1842, professor i matematikk i 1858, stortingsmann i 1862, statsrådssjef for marinedepartementet i 1869. Han var mate-

matiker, fysiker, statistiker, statsøkonom, lærer ved krigsskolen og politiker.

Han innførte bredsporet jernbane i Norge, han var jernbane-direktør da. Han var leder for innføring av norsk myntfot og han var også den som innførte metern - vi gikk over fra fot og alen til meter, det var også en stor ting.

Det metriske system ble innført i 1875. Senere – på slutten av livet – ble han sjef for det internasjonale kontoret for metern. Hvertw tiende år må Norge sende inn en jernstang som skal kalibreres, og det kontoret ble han sjef for.

Han grunnla, sammen med Hartvig Nissen, Latin og Realskole i Christiania. Han startet i 1847 Christiania Forsørgelsesanstalt (Gjensidige Liv) .Norge var det første nordiske land som kom igang med livsforsikring etter vitenskapelige prinsipper.

Hans eneste sønn var landskapsmaler. Han døde som 22-åring. Han ble nedkjørt av en hestedrosje i Paris og døde like etterpå. Kona var en sykkelig tysk dame som aldri lærte seg norsk.

Broch hadde også en pleiedatter, hun var 12 år yngre enn søn-

nen. Hun var smart. Hun lærte seg språk og hun var med på reiser.

Det har vært konger på besøk her også. Broch var god venn med Carl XV som var konge på den tiden. Vi har sett brev hvor det står «min kjære Broch» og «din Carl». På badet hadde vi et svært bilde av Carl XV.

Det var også mange politiske møter her. Han var jo handelsminister og han var ordfører i Oslo i 2 år.

Det var mange politikere som ikke tålte oppsynet på hverandre. Kona og pleiedattera sto og fulgte med ute og slapp dem inn forskjellige veier.

Det er synd at nå er det ingen som vet hvem Broch er lenger. Den siste som nevnte han som et forbilde var Albert Nordengen. Det var kanskje ikke så rart, Nordengen bodde i Hallingsgate 4 – tvers over gata.

Vi har sett at graven til Broch ikke er blitt stelt, så det er Nina som har stelt den. Den er i nærheten av æreslunden på Vår Frelses Gravlund. Der er det en svær støtte



Gravstøtte over Ole Jacob Broch med familie. Foto Liv D.

over han, kona, sønnen og pleiedattera. Det er et legat etter han i Norges bank. De skulle sørge for graven, men det gjorde de ikke.

Nina stelte og plantet på graven.

Hun var på dem og ringte og ringte. De undret seg: «Hvem er egentlig du?» Og Nina svarte: «Jeg bor i huset hans, jeg går forbi den graven rett som det er, jeg ser at det ikke blir gjort noe med den. Det er penger til det!»

Da begynte det å løse seg, så nå har Nina sluttet å beplante der, for nå skjer det ting.

«Vi bodde jo i huset hans. Vi syntes at vi skyldte han så mye.»

SKOLEHAGEN

Fra bondejordet til geitmyra

VED LIV DIETRICHS

Idéen om skolehage vokser fram. På slutten av 1600 tallet hadde den tyske pedagogen August Herman Francke opprettet en hage i byen Halle der barn fikk opplæring i hagebruk. Flere pedagoger fulgte etter. Tanken om skolehager i Norge var delvis inspirert av dette, men vokste også gradvis fram på nasjonal grunn.

Henrik Wergeland ivret for at folk her i landet skulle lære seg å dyrke grønnsaker.

Mange prester interesserte seg for dyrking av poteter og frukt.

I 1880 årene delte Det kgl. Selskap for Norges Vel ut frø, planter, potekvister, frukttrær og bærbusker til sine medlemmer, og etter hvert deltok flere og flere lærere i disse utdelingene. Som følge av det ble det anlagt flere såkalte lærerhager ved en del skoler.

Resultatet ble at det først og fremst var lærere som la grunnlaget for de første skolehagene.

Skoleelevene hjalp til med dyrking og lærerne fikk avlingen. Men etter hvert ble det mer og mer systematisk undervisning. To av de fremste var Kristiania-lærerne Henrik Solheim og Johs Smith.

De studerte, reiste, holdt foredrag og skrev om skolehager. Det ble holdt utstillinger og premiering av skolehagebarn – det ble skapt blest om skolehagesaken.

Men det kostet penger. Interesserte skolestyrere kunne få litt tilskudd fra private.

I 1894 besluttet Smålenenes Landbruksselskap å gi førti kroner til hver hage som ble anlagt ved skolen.

Norsk Landmannsforbund ble støttespiller, og med støtte fra

Norges Lærerforening ble det foreslått endring av skoleloven slik at kommunene ble sikret midler til anlegg av skolehager.

Dette var i 1903. Fra 1908 ble det åpnet adgang til bidrag fra amtskassen.

I perioden 1903–1908 satte ildsjeler i Kristiania i gang en rekke tiltak.

I 1905 ble det holdt et møte om skolehagesaken på Møllergata skole.

Marie Jørstad (1833–1923)

Marie Jørstad var journalist, forfatter og skolehagepionér. Faren var fogd. Hun flyttet mye. Fåberg – Balestrand – Drammen. Hun var hjemmets datter i 50 år. I 1882 døde faren og hjemmet ble oppløst. Hun var interessert i mye, hagestell og blomsterdyrking, språk og litteratur. I 18 år var hun redaktør av Husmoderen: «Tidskrift for hus og hjem». Fra 1903 til hun døde i 1923 redigerte hun Norsk Damealmanakk. Hun var medlem av utallige organisasjoner, og i 1913 mottok hun kongens. fortje-nestemedalje i gull.

I 1906 startet hun sin skolehage for gutter på Frogner.

Hun fikk overta 6 mål av hoff-sjef oberst Herman Severin Løvenskiold. Området lå på Bondejordet. Navnet «Bondejordet» ble lenge brukt på deler av Gyldenløves gate.

På Jørstads felt arbeidet det hvert år 24 gutter, de fleste var elever på folkeskolen. Gjennom organisert og ledet arbeid i skolehagen skulle guttene lære å gjøre nytte i stedet for å drive gatelangs i fritiden. Her skulle de vinne sunnhet og arbeidsglede, få se resultater av målbevisst strev og øke egen og hjemmets bruk av grønnsaker. Hver gutt hadde ansvar for sitt eget område. En del av jorda var sameie, der jobbet de i fellesskap. Avlingen fra sameiet ble solgt for å gi penger til å dekke noen av utgiftene.

Det var ingen enkel oppgave å holde orden på alt, som Marie Jørstad sier det her:

«Guttene kan aldri være alene, jeg må være med hver eneste dag, og selv når jeg er her strækker jeg ofte ikke til, de roper på meg og skal ofte ha hjelp og råd på mange kanter på en gang.»



Marie Jørstads skolehage på Bondejordet. (Nå området ved Gyldenløves gate, østre del.) Marie Jørstad til venstre i bildet. Foto: Anders Wilse 1907. Eie: Oslo Museum

Hans Møller Gassmann (1872–1961)

Hans Møller Gassmann var født og oppvokst i det gamle Christiania.

Han kom som lektor til Frogner skole i 1901.

Like ovenfor feltet til Marie Jørstad anla han en skolehage i 1907.

Eier var Løvenskiold, som igjen lot skoleelevne drive hagebruk på deler av eiendommen.

Det var ca 50 elever, og de tilhørte gutteforeningen Fremad ved Frogner høyere Almenskole.

Møller Gassmann hadde god kontakt med de unge guttene. Han tok dem med på tur i skog og mark og han begynte også med skolegudstjenester for dem. Det var elevene som nærmest tvang han til å starte speiderarbeidet da de nye ideene til Baden Powell dukket opp.

Harald Hals forteller om skolehagevirksomheten:

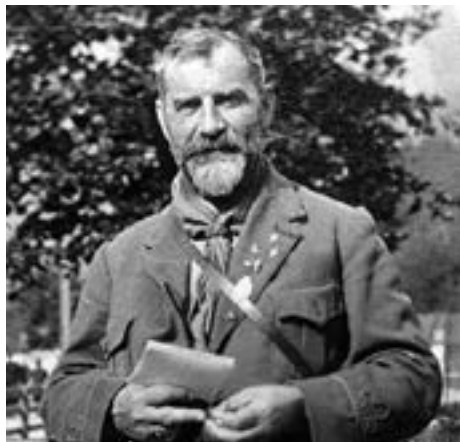
«Dusting – nei, det var ikke akkurat det de var, men at de gadd! Der gikk de og spadde og træla når vi an-

dre hadde fri, og attpå til måtte de høre Møllern strø om seg med sine morsomheter.

Men vi skal også innrømme at vår misunnelse var stor den høstdagen da de utvalgte bar hjem markens grøde: Umåtelige bunter av neper, gulrøtter og persille, for ikke å snakke om kålholder større til og med enn dem bærerne selv opprinnelig var utstyrt med.

Skolehagen som Møller Gassmann ledet lå på Bondejordet, nærmere bestemt på skråningen opp mot Briskeby. Men det var ikke den eneste skolehagen på jordet. På den andre siden av Gyldenløvesgate (den gangen en fotsti for å holde seg til de faktiske forhold da), lå et seks mål stort anlegg som frk Jørstad førte kommando over. Den eldste av disse skolehagene var den til frøken Jørstad, en sikkert storartet og på mange vis også aparte dame.

Hvorfor bare gutter ... For en aldrende jomfru ved begynnelsen av vårt århundre var det guttene – væsentlig – vi alle jamrer og klager over, at de er slemme med trærnes grener og markens vekster. Det er guttene vi har sett ligge bortover de åpne plasser for å spille kort – spille om penger. De burde og kunne ta seg noe bedre for ...»



Hans Møller Gassmann (1872 -1961) var en norsk geistlig lektor og speiderleder. Sammen med Christian Dons stiftet han i 1911 Norsk Speiderguttforbund. Han drev skolehage på Bondejordet.

GEITMYRA SKOLEHAGE

Kristiania kommune hadde kjøpt eiendommen Gjetemyrsveien 77 og 79, ca 50 mål, for ca 10 000 kroner. Eiendommen besto delvis av myrsumper. En del av eiendommen tilhørte en vognmann som dyrket poteter og hadde oppført vognskur og staller.

I 1909 vedtok Kristiania Formannskap at en del av eiendommen kunne benyttes til skolehager for seks folkeskoler: Møllergata, Foss, Bolteløkka, Lilleborg, Sagene og Grünerløkka.



Geitmyra skolehage. Foto: Jens Thorkel Thorkelsen. 1912 (ca) Eie: Oslo Museum.

Det oppsto en hektisk aktivitet. Alle var ivrige etter å komme igang. Private bidrag, aftenunderholdning og innsamlinger ble satt igang for å skaffe penger. Lærerne tilbød seg å arbeide gratis. Elevene var sterkt interessert. De kunne melde seg på, og det tilstrekkelige antall, 700, var tegnet i en fart.

Området ble delt i to, eiendomsmessig. Delen nærmest Sagene tilhørte egentlig huset på hjørnet som er fra rundt 1850. Det var huset til vognmannen. Det

huset er det eldste i dette kvartalet og det eneste som ikke disponeres av skolehagen. Nå er huset kommunal utleiebolig. Det er St. Hanshaugen bydel som disponerer det og leier ut.

Tore Faller (Leder av skolehagene i Oslo) forteller:

«Under krigen steg interessen for skolehagen. Det ga et inntrykk av at det viktigste ved skolehagen er å hjelpe til med matforsyning. Men det er ikke bakgrunnen for skolehagen. Det er en bivirkning. Hele tiden, helt fra star-



Geitmyra skolehage. Foto: Paul Andreas Røstad 1953. Eie: Oslo Museum

ten, har det vært det pedagogiske og det oppdragende som har vært det viktige med skolehagen. Så har matauk kommet som en bivirkning.

Jeg har en egen liste som heter ekspektanseliste, det betyr venteliste. Den er fra krigen. Da var det så mange som ville være med at ikke alle fikk plass.

Sånn var det jo ikke etter krigen.

Da ble det mer å fordele på elevene. De som var med i skolehagen husker at de fikk veldig mye med hjem. De

kom med nedlassa sykler. Det var lik-som bilde på skolehagen det, at man kunne gå stolt hjem med masse flotte grønnsaker. Og blomster. Lukten av ringblomster for-binder jeg med skolehage, den har en egen lukt. Og rabarbra har alltid vært en viktig plante i skolehagen fordi den er så tidlig. Ofte var rabarbra det eneste man kunne dele ut før skolefe-rien.

Etter krigen var det bolignød, Bolig-etaten var ute etter tomter, og skolehagene var i faresonen. Parketaten



Vårønn i skolehagen 2007. Foto: Elisabeth Vold Bjone

hadde også før krigen vært interessert i å bruke hagenes arealer til park og idrettsanlegg, og nå prøvde de seg igjen. Nordre Åsen gikk først, senere Lille Tøyen. Men Geitmyra skolehage fikk bestå.»

5. november 2012 kom «Rapport nr. 1/2012 fra fylkesmannen i Oslo og Akershus, Landbruksavdelingen: Skolehager i Oslo og Akershus 2012 – status og utfordringer.» Der kan vi bl.a. lese:

... «I 2009 feiret Geitmyra skolehage sin 100 års fødselsdag, og 10-12 skoler har fortsatt un-dervisning i den 4 hektar store hagen, hvor mer enn 300 gamle epletrær omkranser barnas par-seller.

Men det er intet å regne mot tilslutningen i havens storhetstid. Dengang var det fire helårsansatte gartnere pluss en skolehaveleder i Geitmyra skolehage, og opp til 120 skolehaveledere arbeidet med barna i haven på deltid ved siden av deres alminnelige lærerjobb.

I dag er den kommunalt ansatte skolehaveleder Tore Fallert den eneste faste medarbeider i haven, og han betjener dessuten en rekke haver som ligger ute på selve skolene.

Selv om skolehavetanken står sterkt i Norge har havene vært under press, især siden 1980-tallet, fordi arealene – ikke minst Geitmyra – i mange tilfeller er meget attraktive som bygge-grunn.

Mellom 1989 og 2009 ble skolehavearealet derfor halvert fra ca 18 hektar til vel 9 hektar, og skolehavernes forkjempere må vedvarende være på vakt overfor nedleggelse av skolehaver i Oslo og omegn.»

I 2013 ble det bestemt en drifts- og forvaltningsfordeling mellom Utdanningsetaten og

Bymiljøetaten. (Utdanningsetaten har ansvar for skolehagevirksomheten, mens Bymiljøetaten har ansvar for området.)

Høsten 2019 vedtok Oslo bystyre planen for urbant landbruk i Oslo: «Spirende Oslo». Der er skolehagen viet et av fem kapitler. Det ble samtidig bestemt at Geitmyra skolehage skal utvikles som et kommunalt kompetansesenter for skolehage. Det er utarbeidet en plan «Handlingsplan for Geitmyra skolehage» som ligger i Rådhuset til godkjenning.

Så det gis en del positive signaler nå.



Innhøsting på Geitmyra.
Foto: Paul Andreas Røstad 1955
Eie: Oslo Museum

Kilde: *Ut i det grønne*,
Oslo kommunale skolehager 75 år, 1909–1984.
(Oslo kommunale skolehager 1985.)

 **Adamstuen Antikvariat** 
ETABLERT 1983

Adresse: Theresesgate 14, 0452 Oslo Tlf. 22463079 Epost: ebergman@online.no

Bøker og boksamlinger kjøpes. Vi henter!
www.adamstuenantikvariat.no

Oslo Byleksikon og Oslo Bykart på nett

Oslo byleksikon på papir er godt kjent. Mange historielagsfolk har vel erfaring for at byleksikonet langt på vei innfrir målet fra første utgave i 1938: «Boka skal inneholde det en osloboer bør vite om den byen og den omegnen han jamleg ferdes i.»

Etter at siste papirutgave ble utgitt i 2010, har Oslo Byes Vel overtatt rettighetene til leksikonet alene og har gitt ut det hele på nett. OBOS, Fritt Ord, Bergesenstiftelsen og kommunen har støttet økonomisk. Nettutgaven har alt stoffet fra 2010-utgaven, og er oppdatert på alt som har endret seg. Og stoffområder er oppgradert: næringsliv, religiøse bygninger, kulturlivets historie med flere.

Nettmediets muligheter er utnyttet blant annet med flere bilder og å plassere alle artiklene i kategorier (kategorien for Bydel St. Hanshaugen har p.t. 298 artikler).

Et utvalg artikler fra Kvadraturen er oversatt til engelsk.

En viktig nyvinning er Oslo Bykart (oslobykart.no), der mer enn 1000 artikler er plottet på kartet, som kan zoomes og filtreres på kategori. Kartet følger oss når vi går i byen ved å vise artikler knyttet til steder i nærheten. Og fra kartet kommer du rett inn i leksikonet.

Redaktørene fra 2010-utgaven, Knut Are Tvedt og Øyvind Reisegg, er med fortsatt, som del av en større redaksjon. Folks inngang til leksikonet er å lese om sin egen gate og skole, er redaktørenes erfaring, og disse kategoriene har hatt høy prioritet. Og historielagsfolk og andre lesere henvender seg til redaksjonen om små og store feil og spørsmål.

Helge Høifødt, medlem i redaksjonen og Ilabeboer.



St. Hanshaugen historielag

Dette er historielaget som omfatter bydel St. Hanshaugen.

Dette er historielaget for deg:

- Hvis du vil vite mer om og bli bedre kjent i denne bydelen
- Hvis du vil fortelle og dele minner
- Hvis du vil delta i bevaring og utvikling av bydelen

Vårt formål er å fremme interessen for og øke kunnskapen om bydelens historie, samt bidra til vern av bydelens kulturminner.

Vi arrangerer vandringar og medlemsmøter med foredrag.

Vi har ingen fast møtedag. Vanligvis møtes vi kl. 18.00.

En gang i halvåret har vi fortellercafé. Da møtes vi fredag kl. 14.00 på et utested i bydelen.

Vi har mange interesserte medlemmer som møter opp på våre samlinger, og som bidrar til et godt miljø og økt engasjement i bydelen.

Kontakten med medlemmene skjer via mail eller post og på historielagets hjemmeside.

Etter hvert vil informasjon også komme på lagets facebookside.

Laget er medlem av Fellesrådet for historielagene i Oslo og Landslaget for lokalhistorie.

Vil du bli medlem?

Meld deg inn via hjemmesiden: www.sthanshaughenhistorielag.no

Eller på mail til post@sthanshaughenhistorielag.no

Eller på telefon til Liv Dietrichs: 41648887



Meet the Head Chef.



På tjukkeste Geitmyra ligger Geita. Ikke bare en restaurant, men resultatet av en lengre reise for Axel Nordahl. Her i dette området vokste han opp, gikk sine barnesko og dro på epleslang.

Etter flere års erfaring som kokk på diverse restauranter i Oslo, er han endelig hjemme. Dette er hans livsprosjekt.

Geita Restaurant | Geitmyrsveien 57 | Lovisenberg | 0455 Oslo
Epost: booking@geitarestaurant.no | Tel 48 50 68 66

